

Miroslaw Skarzyński¹

Logiści poza miastami Bizancjum

Źródło: <http://www.liberainformazione.org/img/palermo-cathedral.jpg>

Tytuł *logothete* (grecki: *λογοθέτης*, *logothētēs*, *logothētai*; łaciński: *logotheta*, *logothetae*; włoski: *logoteta*; rumuński: *logofăt*; serbski: *логотет*, *logotet*) rozposzechnił się na sąsiednie regiony znajdujące się w sferze wpływów Konstantynopola, to jest Sycylię, Serbię, Wołoszczyznę i Mołdawię². *Curator* zaś, chociaż przestał występować w miastach Cesarstwa Bizantyjskiego, pojawił się na terenach wiejskich.

Logothētēs

Pierwotnie *logothētēs* to księgowy, rachmistrz. W biurokracji bizantyjskiej, po zniknięciu wielu stanowisk o rzymskim rodowodzie, *logotheci* zaczęli wypełniać obowiązki przypisane dotychczas tym stanowiskom. W końcu *logothētēs* znaczył tyle, co minister³.

Z administracji Cesarstwa Bizantyjskiego tytuł *logothētēs* został przeniesiony na zachód Europy, chociaż tylko na Sycylii był używany przez dłuższy czas. Na tej wyspie *logothētēs* zajmował stanowisko kanclerza. Tytuł ten nosił na przykład Pietro della Vigna, potężny i wpływowy minister króla Sycylii, Fryderyka II.

Tytuł *logothētēs* również przyjęto w administracji średniowiecznych księstw leżących za północną granicą Cesarstwa Bizantyjskiego.

W Mołdawii *Wielki Logothētēs* (*mare logofăt*) był głównym ministrem i zarazem szefem urzędu kanclerskiego, co można utożsamiać z funkcją współczesnego premiera. W tym okresie na Wołoszczyźnie *logothētēs* był zastępcą przewodniczącego rady książęcej.

W administracji występowały również inne stanowiska *logothetów*, to jest:

- *logofăt al doilea* – *Drugi Logothete* – *zastępca Wielkiego Logothete*

- *logofăt al treilea* – *Trzeci Logothete* – *sekretarz Wielkiego Logothete*
- *logofăt de vistierie* – *logothete skarbu państwa*
- *logofăt de cămară* – *logothete dworu*
- *logofăt de obiceiri* – *logothete ceremonii*
- *logofăt de taină* – *logothete tajnej służby* lub *logofăt domnesc* – *osobisty sekretarz księcia*⁴.

Curatores

Miasto wczesnobizantyjskie było znakomicie zintegrowane z całym systemem administracyjnym, w którego skład wchodziło. *Curator* miasta nie był wówczas przedstawicielem państwa, ale lokalnie wybranym urzędnikiem, który raczej był kontrolerem finansowym (po grecku *logistes*) odpowiedzialnym między innymi za kontrakty⁵.

Tytuł *curatora*, wraz z jego obowiązkami, został przyjęty w niektórych regionach południowo – wschodniej Europy. Świadczą o tym niedawno opracowane dokumenty dotyczące organizacji społeczności wiejskich Monomeri i Longi.

Na terenach wiejskich *curatorzy* występowali obok starostów. Ich zakresy obowiązków, jak i okres pełnienia funkcji były podobne. Zasadniczą różnicą pomiędzy funkcją *curatora* a starosty był tryb wyłaniania kandydatów na te stanowiska. Kandydaci podejmowali się funkcji *curatora* dobrowolnie, zaś wybór starosty spośród chłopów odbywał się pod przymusem. Zarówno *curatorzy* jak i starostowie wypełniali swoje obowiązki zasadniczo przez rok.

Curatorów rzadko rekrutowano z innych regionów kraju. Podejmowali się tych obowiązków w celu zaspokojenia swoich ambicji i zarazem uzyskania dochodów. Korzystne warunki służby skłaniały ich do kontynuowania wypełniania obowią-

ków w kolejnym roku. Zabiegając o ponowne mianowanie na funkcję *curatora*, starali się pilnie wykonywać przypisane im obowiązki. Niekiedy więc zakresem swojego działania obejmowali kilka wsi, a nie tylko tę w której rezydowali.

Starostowie odgrywali rolę pośredników pomiędzy właścicielami ziemskimi a społecznością wiejską. Zobligowani do bezwzględnej posłuszeństwa wobec właściciela ziemskiego, często swoje obowiązki traktowali jako brzemię, którego jak najszybciej chcieli się pozbyć.

Curator reprezentował społeczność wiejską w sprawach finansowych, na przykład zaciągając na jej rzecz pożyczki. Nierzadko dwóch *curatorów*, działając razem i przyjmując wspólną odpowiedzialność za spłatę zobowiązania, zaciągało pożyczkę na realizację projektu korzystnego dla obu wsi.

Starosta był przymuszony do wypełniania swoich obowiązków przez właściciela ziemskiego lub władzę, zaś *curator* przyjmował swoją funkcję z własnej woli. Zatem można domniemywać, że *curator* był znacznie bardziej zaangażowany w wykonywanie powierzonych mu zadań, niż starosta, który potencjalnie powinien być równie aktywny w swoich działaniach⁶.

W rozpatrywanym okresie można zauważyć pionowe i poziome rozprzestrzenianie się logistów w strukturach administracyjnych państw. *Logotheci* w hierarchii urzędniczej znacząco awansowali. W administracji centralnej coraz więcej wysokich urzędników nosiło tytuł *logothētēs* – odpowiednika ministra lub sekretarza stanu. Natomiast *curatorzy* funkcjonowali również poza miastami i zajmowali się między innymi rozwiązywaniem problemów inwestycyjnych i finansowych ówczesnych wsi.

¹ Dr hab. M. Skarzyński jest pracownikiem Zakładu Organizacji i Zarządzania Uniwersytetu Medycznego im. Karola Marcinkowskiego w Poznaniu oraz Instytutu Zarządzania Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej im. Prezydenta Stanisława Wojciechowskiego w Kaliszu (*przyp. red.*).

² <http://en.wikipedia.org/wiki/Logothete>

³ H. Turtledove, *The Chronicle of Theophanes, Anni mundi 6095-6305 (A. D. 602-813)*, Published by University of Pennsylvania Press, Philadelphia 1982, s. 107.

⁴ <http://en.wikipedia.org/wiki/Logothete>; <http://ro.wikipedia.org/wiki/Logof%C4%83t>

⁵ C. Morrisson (red.), *Świat Bizancjum. T. 1. Cesarstwo Wschodniorzymskie 330-641*, Wyd. WAM, Kraków 2007, s. 125, 126.

⁶ Ch. Dendrinis, J. Harris, E. Harvalia-Crook, J. Herrin, *Porphrogenita. Essays on the History and Literature of Byzantium and the Latin East in Honour of Julian Chrysostomides*, Ashgate Publishing Limited, Company, Aldershot, Burlington 2003, s. 248-250.